

A közfoglalkoztatási rendszert vizsgálja a HÉTFÁ új tanulmánya

A HÉTFÁ Kutatóintézet Belügyminisztérium megbízásából készített új kutatása a közfoglalkoztatásnak, mint munkaerőpiaci, szociális és településfejlesztési eszköznek a helyi gazdaságra és társadalomra gyakorolt hatásait térképezi fel. Az elmúlt pár év makrogazdasági változásai alapvetően átfomálták a közfoglalkoztatást és elsősorban a közfoglalkoztatottak körét. A munkaerőpiaci változásoknak köszönhetően sokan tudtak elhelyezkedni a nyílt munkaerőpiacon, a közfoglalkoztatás világában maradók összetétele pedig egyre távolabb áll a piac igényeitől. A megváltozott gazdasági helyzet szükségessé teszi a közfoglalkoztatás rendszerének továbbfejlesztését.

[A közfoglalkoztatás hatása a helyi gazdaságra, helyi társadalomra](#) című tanulmány a közfoglalkoztatásban érintett szereplők közül a helyi szereplőkre koncentrált, a településvezetőkre, a közfoglalkoztatás szervezőkre, a foglalkoztatási, a szociális és az egészségügyi ellátórendszer szereplőire és a közfoglalkoztatottakra. A kutatás keretében tizenöt településen készítettek egyéni, csoportos és fókuszcsoportos interjúkat polgármesterekkel, közfoglalkoztatás szervezőkkel, a foglalkoztatási rendszer szereplőivel, közfoglalkoztatottakkal, foglalkoztatási és szociális szakemberekkel. Továbbá lakossági kérdőíves vizsgálatra is sor került, országos mintán.

Foglalkoztatási hatások és reintegráció

Az elmúlt pár év makrogazdasági változásai alapvetően átfomálták a közfoglalkoztatást és elsősorban a közfoglalkoztatottak körét. A munkaerőpiaci változásoknak köszönhetően sokan tudtak elhelyezkedni a nyílt munkaerőpiacon. A legkönnyebben azok léptek ki a közfoglalkoztatásból, akiknek volt piacképes szakmájuk, fiatalok voltak, vagy pedig csak egy átmeneti helyzet miatt kerültek a közfoglalkoztatásba.

A közfoglalkoztatásban tartósan benmaradók összetétele azonban egyre távolabb áll a piac igényeitől; a nagymértékű kilépés mellett ugyanis a rendszerben tartósan benmaradók aránya is igen magas. Sok esetben a képzetlenség és a munkavégző képesség hiánya; a leghátrányosabb helyzetű településeken a rossz közlekedési lehetőségek; a tartozások felhalmozódása okozzák a programba való „beragadást”. Az ilyen emberek számára az elsődleges munkaerőpiac a legtöbb esetben nem tud olyan rugalmas munkakereteket biztosítani, mint amit a közfoglalkoztatás megenged – a programban benmaradók közt többségbe kerültek az idősebbek, a kisgyermekes nők, valamint a sokféle egészségügyi és komplex problémával küzdők.

A tanulmány hangsúlyozza a támogatott foglalkoztatási formák, így a közfoglalkoztatás tartós létjogosultságát. A kutatás során megkérdezett valamennyi szereplő egyetértett azzal, hogy a közfoglalkoztatás aktiváló hatással volt a korábban passzív ellátásokban részesülőkre. Egybehangzó a véleményük, hogy nem szabad visszatérni a korábbi passzív ellátások domináns rendszerére.

A közfoglalkoztatás továbbfejlesztésében nagy hangsúlyt indokolt helyezni a befogadó munkahely funkciók erősítése: a programoknak rugalmasan és befogadó módon kell kezelniük a munkavállalók családi és egyéni helyzetéből adódó nehézségeket. A közfoglalkoztatásnak továbbra is fontos szerepe lehet a településüzemeltetésben és -fejlesztésben, valamint a rászorulókat aktiválásában, jövedelmi helyzetük javításában. A befogadó munkahelyek a személyes és munkaerőpiaci kompetenciák szinten

tartásához és fejlesztéséhez is hozzájárulhatnak, valamint az ott dolgozók egy része számára komplex és hosszú távú egyéni fejlesztési programok indíthatók – hosszabb távon alkalmassá téve a jelenleg nyíltpiaci munkavégzésre nem alkalmas személyeket az elsődleges munkaerőpiacon történő megtapadásra.

Azok esetében, akik a nyílt munkaerőpiacon nem tudnak elhelyezkedni és a közfoglalkoztatásba sem voltak bevonhatóak ígéretes kísérletnek bizonyultak a speciális közfoglalkoztatási programok. A közfoglalkoztatásból kimaradók aktiválása érdekében szükség van további több ágazat együttműködésében megvalósuló komplex programokra.

Önkormányzatok és a helyi társadalom

A közfoglalkoztatás lehetőséget teremtett a segélyezésnél magasabb, kiszámítható jövedelem szerzésére a munkaerő-piacról kiszorulóknak. A javulást jól mutatja, hogy csökkentek a közüzemi szolgáltatóknál a hátralékok, ritkább lett, hogy valamelyik közüzemi szolgáltató szünetelteti (vagy megszünteti) az egyént ellátó közműszolgáltatást. A közfoglalkoztatás ugyan nem alkalmas arra, hogy tömegeket mozdítson ki a szegénységből, de csökkenti a mindennapi megélhetés körüli problémákat, a mélyszegénységben élők arányát.

A közfoglalkoztatás ma kulcsszerepet tölt be a települések üzemeltetésében is. A közfoglalkoztatási programra úgy tekintenek, mint a helyi fejlesztésekre lehetőséget kínáló településfejlesztési támogatásra. A legkisebb településeken pedig a fejlesztés legfőbb vagy egyetlen eszközévé vált. A közfoglalkoztatási programok egyik leggyakrabban említett társadalmi és gazdasági hatása a településkép javulása. Ami érzékelhető a lakosság számára is így javított a közfoglalkoztatás közvéleményben kialakult, rendkívül előnytelen képén. Ugyanakkor féltő, hogy a közfoglalkoztatás keretében végzett tevékenységek volumene és minősége is változni fog a résztvevők számának csökkenésével és a bennmaradók jellemzőinek változásával.

Gazdasági hatások

A közfoglalkoztatási tevékenység során előállított termékek, szolgáltatások piactorzító hatása elhanyagolható. Olyan esetet is tapasztaltunk, amikor a közfoglalkoztatásnak pozitív hatása volt a helyi gazdaságra, piaci szerveződésre, például a Start-munkaprogramban előállított termékre feldolgozó egység épülhetett ki a településen. Vagy a településképi beruházások növelték a turisztikai vonzerőt.

A közfoglalkoztatás munkaerő-elszívó hatása korlátozott: elsősorban az alkalmi munkaerőpiac területén mutatkozik, bár kétségtelen, hogy a beragadás jelensége miatt még mindig vannak (igaz, egyre kevesebben), akik az elsődleges munkaerőpiacon is el tudnának helyezkedni, mégis inkább a közfoglalkoztatást választják. De azok, akik piacképes szaktudással és jó munkaerőpiaci kompetenciákkal rendelkeztek, többségében már elhelyezkedtek.

Kiutak a szociális gazdaság és a településfejlesztés terén

A közfoglalkoztatásra épülő szociális szövetkezetek néhány településen a közfoglalkoztatásból való kivezetés hatékony eszközeivé tudtak válni. Egyfelől a közfoglalkoztatottak egy része, jellemzően a legrátermettebb, a közfoglalkoztatásban már bizonyított munkaerő számára kiemelkedési lehetőséget kínáltak, másfelől lehetővé tették a közfoglalkoztatási programokban felhalmozott eszközvagyon hozzáadottérték-teremtéssel együtt járó működtetését. A tapasztalatok arra utalnak, hogy a

továbbiakban is indokolt lehet nonprofit szervezeti formák (szociális szövetkezetek, nonprofit Kft-k, alapítványok stb.) létrehozásának ösztönzése és működtetésének támogatása, átmenetet képeznek a közfoglalkoztatási programok és a forprofit vállalkozások által megvalósított foglalkoztatás között.